

Työkykyprosessi Kelan näkökulmasta

Sofia Maleike-Ruohola

17.1.2018

Ylilääkäri

Läntisen vakuutuspiirin asiantuntijalääkärikeskus

Kela

Työkyvyttömyyden perusteella maksettava toimeentuloturva

Työnantajan ilmoitusvelvollisuus työterveyshuoltoon kuukauden sairauspoissaolosta

90 pv Työterveyshuollon lausunto työntekijän työssä-jatkamismahdollisuuksista

Palkka

Päiväraha haku 2 kk

Sairastumis-päivä

Palkanmaksu päättyy

300 pv Päiväraha-oikeus päättyy

60 pv Kelan selvitettävä kuntoutus-tarve

150 pv Kela kehottaa hakemaan kuntoutusta / eläkettä (mikäli työkyvyttömyys jatkuu)

- **Lääkärinlausunnossa kuvataan hoitavan lääkärin näkemys potilaan toimintakyvystä.** Lääkärit ovat oikeutettuja kirjoittamaan todistuksia tai lausuntoja työkyvyttömyydestä. Lääkärinlausunto on tarpeen, kun potilaan hoidosta ja tutkimuksista vastaava lääkäri on sitä mieltä, että potilas on työkyvytön omaan työhönsä lääketieteellisestä näkökulmasta. Lääkärinlausunto on luonteeltaan **lääkärin suositus.**

Lääkärinlausunto

- Lääkäri suosittaa potilaalleen sairauden takia poissaoloa työstä **osana potilaan hyvää hoitoa** varmistaakseen toipumiselle tarvittavat olosuhteet hyviksi. Se on silti suositus, josta potilaan ja työnantajan yhteisellä sopimuksella voidaan poiketa
- Lausunto on reseptiä vastaava hyvän hoitokäytännön ilmaisu
- Lausunto on osa potilaan oikeusturvaa

Erilaisia lääkäriinlausuntoja

- **A-todistus:** annetaan lyhytaikaisen työkyvyttömyyden (”sairauslomatodistus”) osoittamiseksi ja työnantajaa varten pidemmissäkin sairauslomissa B-lausunnon rinnalle
- **B-lausunto:** yksityiskohtainen selvitys sairaudesta, tutkimuksesta, suunnitelluista jatkotoimenpiteistä, kuntoutustarpeesta, lääkehoidosta ja ennusteesta. B-lausunto tarvitaan yleensä Kelan etuutta varten, esim. lääkkeiden erityiskorvausta, kuntoutusta, pitkäaikaista sairauspäivärahaa tai eläkettä varten.

Erilaisia lääkärin lausuntoja

- C-lausunto: käytetään selvittäessä sairauden laatua, sen vaikutusta henkilön pärjäämiseen ja avuntarpeeseen tai kuvattaessa lapsen sairauden aiheuttamia erityisongelmia. C-lausunto tarvitaan esim. eläkettä saavan hoitotuki- tai muita vammaistukihakemuksia varten.
- D-todistus: lapsen sairaus, erityishoitoraha
- E-lausunto: käytetään selvittäessä yleensä tapaturmista aiheutuneita vammoja, tehtyjä tutkimuksia ja annettua hoitoa vakuutusyhtiölle.

Hoitava lääkäri, asiantuntijalääkäri ja etuuskäsittelijä

- hoitava lääkäri antaa oman kuvauksensa potilaan sairaudesta tai vammasta
- asiantuntijalääkäri arvioi **asiakirjoista saadun näytön** perusteella etuuslakien mukaisten lääketieteellisten edellytysten täyttymisen haettuun etuuteen (lääkeasioissa vaikea ja pitkäaikainen sairaus)
- päätöksen etuudesta tekee etuuskäsittelijä nojaten lääketieteelliseen arvioon ja eri etuuslakien mukaisiin perusteisiin
- noin kaksikymmentä prosenttia kaikista sairauspäiväraahakemuksista tulee asiantuntijalääkäriin arvioitavaksi

Mitä lausunnossa tulisi olla?

- hoitavan lääkärin rooli sosiaalivakuutuksen toimeenpanossa on tuoda esille **terveydentilaan liittyvä näyttö, erityisesti lääkärin itse toteamat löydökset ja tutkimustulokset**
- jos hoitava lääkäri itsekin mielessään on sitä mieltä, että näyttö on tulkinnanvarainen, on siitä hyvä kertoa myös potilaalle
- samalla on hyvä muistuttaa, että etuudesta päättäminen ei tapahdu vastaanotolla

Mitä lausunnossa tulisi olla?

- lausunto ei ole kopio sairauskertomuksesta, joka on ihan muuta tarkoitusta varten
- lausunto on lääkärin oma näkemys potilaan terveydentilasta suhteessa haettuun etuuteen
- sairauspäiväraha-kauden pidentyessä myöntäminen perustuu ennen muuta **riittävän vaikeaa-asteisiin sairauslöydöksiin**, joiden tulee olla **tutkimuksilla todettavissa**, eikä siten esimerkiksi pelkästään etuudenhakijan omakohtaiseen tuntemukseen omasta työkyvystään eikä myöskään yksinomaan hoitavan lääkärin tekemiin diagnooseihin tai hänen tekemäänsä johtopäätökseen potilaan työkyvystä

B-lausunnosta

- 1. Henkilötiedot
 - Ammatti ja työnantaja
- 2. Lausunnon tarkoitus
 - Esim. Kuntoutus : tähän kuuluu lääkinnällinen ja ammatillinen kuntoutus, esim. työkokeilu ja kuntoutuskurssit
- 3. Työkykyyn vaikuttavat sairaudet **tärkeysjärjestyksessä**
 - Diagnoosit suomeksi, käytä tarkenteita, jos mahdollista esim. E66 lihavuus (BMI 53)

4. Esitiedot

- Sairauksien alkuvaihe, kehitys ja oireisto
 - Diagnoosien perusteet
 - Yhteenveto aiemmista tutkimus- ja mittaustuloksista päivämäärineen
 - Aikaisempi hoito ja kuntoutus sekä niiden vaikutus
 - Nykyiset oireet
 - Potilaan terveydentilaan oleellisesti vaikuttavat elintavat ja -olosuhteet
- Potilaan tai omaisen antamat tiedot tulee erotella tutkimus- ja asiakirjatiedoista

4. Esitiedot

- Ota kuvauksessasi huomioon esimerkiksi
 - aiemmat laboratorio-, kuvantamis-, kliinisyysfysiologisten ja psykologisten tutkimusten tulokset
 - muut aiemmat oire- ja toimintakykymittauksien tulokset
 - Sairaalahoidot
 - lyhyet sairauspoissaolot
 - potilaan elintavat (alkoholin tai muiden päihteiden käyttö, tupakointi, liikunta- ja ruokailutottumukset)
 - potilaan keskeiset elämänvaiheet ja nykyinen elämäntilanne
 - mahdolliset omaiselta tai lähipiiriltä saadut tiedot

Joskus kuvaus tavallisen päivän kulusta kertoo paljon.

5. Tutkimushavainnot

- Kliininen status
 - Kiinnitä huomiota (työkyvyn kannalta) keskeisiin löydöksiin
- Ota kuvauksessasi huomioon esimerkiksi
 - liikkuminen, raajojen toiminta, nivelten liikelaajuudet, lihasvoimat, turvotukset, yläraajasairauksissa onko oikea- vai vasenkätinen
 - aistitoiminnot
 - muisti, orientaatio ja muut kognitiiviset toiminnot
 - psyykinen tila (esim. mieliala, todellisuudentaju)
 - kommunikointi ja käyttäytyminen vastaanottotilanteessa
 - sairaudentunto ja hoitomyöntyvyys

6. Toimintakyky

- Mihin jokapäiväisen elämän toimintoihin tutkittava tehtyjen tutkimusten ja lääkärin arvion perusteella kykenee, myös mahdolliset sairauden aiheuttamat rajoitteet
- Esitä kokonaisarvio toimintakyvystä:
 - sairauden aiheuttamat rajoitteet ja käytännön ongelmat päivittäisessä elämässä
 - toimintakyvyn vahvuudet ja asiat, joista potilas suoriutuu rajoituksista huolimatta.
 - Fyysinen
 - Psyykinen (myös uni)
 - Kognitiivinen
 - Sosiaalinen

6. Toimintakyky

- Ota huomioon esimerkiksi:
 - henkilökohtaiset toiminnot (esim. liikkuminen, pukeutuminen, ruokailu, peseytyminen, wc:ssä käynti)
 - kodinhoito (esim. ruoanlaitto, siivous, vaatehuolto)
 - asioiden hoitaminen (esim. kauppa-, posti-, pankkiasiat)
 - elämänhallinta (esim. uni- ja vuorokausirytm, riippuvuuksien vaikutukset, käyttäytyminen)
 - osallistuminen arjen yhteisöllisiin toimintoihin ja tapahtumiin (esim. harrastukset, vuorovaikutustaidot, ihmissuhteet, sosiaalinen kanssakäyminen)
 - oppiminen ja/tai tiedon soveltaminen (esim. lukeminen, laskeminen, kirjoittaminen, tietoteknisten laitteiden käyttö, tarkkaavaisuus, ongelmien ratkaisukyky, muisti)
 - muu arjessa selviytyminen (esim. julkisten kulkuneuvojen käyttö, autolla ajaminen)

7. Hoito- tai kuntoutussuunnitelma

- Hoitosuunnitelma
 - Esim. lääkehoito, leikkaukset (aikataulu)
- Lääkinnällisen kuntoutuksen suunnitelma
 - Tavoitteet, aikataulu, kuntoutustoimenpiteet
- Ammatillisen kuntoutuksen suunnitelma
 - Tavoitteet, aikataulu, kuntoutustoimenpiteet
 - Jos suositellaan ammattikoulutusta tai ammatin vaihtamista, perusteluissa tulee mainita terveydentilan asettamat rajoitukset ammatin vaihtamisen kannalta.
 - Kuntoutussuunnitelman laatia tai ehdotus laatijasta ja toteuttajatahosta on hyvä mainita.
 - Muista myös vahvuudet

8. Työkykyarvio

- Lääkärin käytettävissä olevat tiedot tutkittavan työnteosta ja työn luonteesta
- **Työkykyarvio**
 - Miten sairauden aiheuttama haitta vaikuttaa selviytymiseen nykyisessä työssä?
 - Jäljellä oleva työkyky
 - Miten hoito ja kuntoutus vaikuttavat työkykyyn, aikataulu?

10. Johtopäätökset

- Pidän tutkittavaa kykenemättömänä tekemään tavallista työtään tai siihen läheisesti verrattavaa työtä....alkaen... määräaikaisesti...toistaiseksi

Sairauspäivärahan ja työkyvyttömyyseläkkeen erilaiset perusteet

	Työkyvyttömyyseläke (ja kuntoutustuki)
Sairaus- päiväraha	Sairaus, vika, vamma Tavallinen työ Tavalliseen työhön verrattava työ
	Ikä Ammattitaito Muut vastaavat seikat Kohtuullinen toimeentulo
	60 vuotta täyttäneen työkyvyttömyyttä arvioitaessa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta

Ammatillinen ja yleinen työkyky

- ammatillinen työkyky = työkykyä arvioidaan suhteessa omaan ammattiin
- yleinen työkyky = työkykyä arvioidaan suhteessa työelämän yleisiin vaatimuksiin eli kaikkiin kohtuudella edellytettäviin työtehtäviin
- Kelan sv-päiväraahakaudella arvio on ammatillinen
 - sairauspoissaolon pituus tulee suhteuttaa työn vaatimuksiin
- sv-päiväraahakauden (300pv) jälkeen:
 - julkisella sektorilla (työeläkelaitos Keva) kuntoutustuki/työkyvyttömyyseläkearvio on ammatillinen, jos työsuhde on voimassa. Muutoin arvio on yleinen.
 - yksityisellä sektorilla (muut työeläkelaitokset) ja Kelassa kuntoutustuki/työkyvyttömyyseläkearvio on yleinen

...Työkykyä koskevat johtopäätökset: Arvioni mukaan potilas on

- Työkyvytön (Kun potilas on työkyvytön, voidaan hakea osasairauspäivärahaa, sairauspäivärahaa, kuntoutustukea tai työkyvyttömyyseläkettä)
 - omaan työhönsä tai siihen läheisesti verrattavaan työhön. Tällä käsitteellä tarkoitetaan ammatillista työkyvyttömyyttä. Tämän perusteella arvioidaan potilaan oikeutta
 - mm. sairauspäivärahaan ja osasairauspäivärahaan
 - kuntoutustukeen tai työkyvyttömyyseläkkeeseen työsuhteen ollessa voimassa julkisen alan työtehtävissä (kunta, valtio, kirkko)
 - kuntoutustukeen tai työkyvyttömyyseläkkeeseen 60 vuotta täyttäneillä.
 - kaikkeen työhön. Tällä käsitteellä tarkoitetaan yleistä työkyvyttömyyttä, ja tämä sisältää myös ammatillisen työkyvyttömyyden. Tämän perusteella arvioidaan potilaan oikeutta mm.
 - kansaneläkelain mukaiseen kuntoutustukeen tai työkyvyttömyyseläkkeeseen
 - kuntoutustukeen tai työkyvyttömyyseläkkeeseen yksityissektorin työsuhteissa

Kelan asiantuntijalääkäri vastaa arviossaan seuraaviin kysymyksiin

- Mikä tai mitkä ovat työkykyä heikentävät sairaudet tai vammat? ICD10?
- Mihin työhön työkykyä on arvioitu?
- Arvio toimintakyvystä ja hoidon sekä kuntoutuksen mahdollisuuksista vaikuttaa toimintakykyyn.
- Johtopäätös toimintakyvyn riittävydestä työn vaatimukseen. Onko henkilö **estynyt tekemästä** tavallista tai siihen läheisesti verrattavaa työtä **sairaudesta** johtuvan työkyvyttömyyden vuoksi? Mihin saakka?
- Onko kuntoutusmahdollisuuksia tarpeen selvitellä?
- Onko pitkäaikaisen työkyvyttömyyden uhka / tarve ammatilliseen kuntoutukseen?
- Miten päätös voidaan lääketieteellisesti perustella?

Eräitä yleisiä ongelmia työkyvyttömyyslauseunnoissa

- Ei ole tehty asianmukaista diagnoosia, vaan kuvattu oireita, tutkimustuloksia – ääriesimerkkinä sairauskertomukset ”vuosien varrelta”
- Ei ole tehty kliinistä statusta (esim. nivelen liikkuvuus, psyykkinen status)
- Tutkimukset tehty siten, ettei sekoittavia tekijöitä ole huomioitu (esim. päihdeongelmat)
- Ei ole hoitoyrityksiä (esim. päihdeongelmat, masennus)
- Toimintakyvyn kuvaus puuttuu
- Ei ole lainkaan kuvausta hakijan ammatista, koulutuksesta, työstä, vaikka on otettu kantaa työkykyyn

Työttömyys ja työkyvyttömyys

- työttömyyden on todettu vaikuttavan kielteisesti terveyteen ja hyvinvointiin
- toisaalta terveysongelmat ja vajaakuntoisuus heikentävät työllistymistä
- työttömyyden pitkittyessä terveysriskit kasvavat ja samalla työterveyshuollon puuttuessa hoito- ja kuntoutustarve jää usein tunnistamatta sekä hoito saamatta (työtön ei hakeudu terveydenhuollon palveluihin)
- alkoholin ja muiden päihteiden käyttö lisääntyy työttömyyden ja sairauden pitkittyessä

Työttömyys ja työkyvyttömyys

- työttömien terveysongelmat eivät välttämättä tule lainkaan Kelan tai muiden viranomaisten tietoon kirjoittamatta jääneiden todistuksien puuttuessa
- sairauspoissaolotodistuksilla on merkitystä myös työttömille ja sairauspäiväraha pitää hakea
- usein viiveet hoitoon pääsyssä pitkittävät alkaneita sairauspoissaoloja
- joskus työkyvyttömyyseläkettä haetaan ennen kuin hoitotoimenpiteet ovat edes alkaneet

Työttömyys ja työkyvyttömyys

- Työkyvyttömyyseläkettä hakeneista 37 % on ollut työttömänä tai työelämän ulkopuolella viimeisen 5 vuoden ajan
- Sairauspäivärahasssa työkykyä verrataan omaan tavalliseen työhön (ammattillinen työkyvyttömyys). Työtön työnhakija on ns. ammattisuojoissa pitkään. Ammatilliseen kuntoutukseen pitäisi päästä jo varhemmin kuin nykyään.
- Pitkään työttömänä olleen sairastuessa hänen työkykyään tarkastellaan suhteessa kaikkeen työhön.

Työttömän työkyvyn arviointi

- Sosiaalinen syrjäytyneisyys, eristyneisyys, epäsiisti habitus ym. ovat monella tapaa esteitä työllistymiselle
- Eivät kuitenkaan sinänsä ole sairauksia

Kirjoitanko työttömälle sairauslomaa vai kuntoutusta?

- Mieti minin työhön työkykyä arvioidaan? Työnhakuammatti?

- Ovatko työ- ja/tai opiskelukyky ja ansiomahdollisuudet olennaisesti heikentyneet sairauden tai vamman vuoksi (huomioi kokonaistilanne)?
- Tulevatko työ- ja/tai opiskelukyky ja ansiomahdollisuudet olennaisesti heikentymään lähivuosina?
- Onko merkittäviä työssä selviytymisen vaikeuksia sairaudesta tai vammasta johtuen?

Ammatillinen kuntoutus

- Onko työkyvytön omaan työhön?

Sairauspäiväraha – kuntoutus?

- Voidaanko työkykyä parantaa hoidolla tai kuntoutuksella?
- Määräaikaisesti / pysyvästi?

- Onko työkyvytön kaikkeen työhön?

Sairauspäiväraha – kuntoutus –
työkyvyttömyyseläke?

- Voidaanko työkykyä parantaa?

- Määräaikaisesti / pysyvästi?

Lääkärilausuntolomakkeiden uudistaminen ja sähköinen välittäminen

Hyötyjä potilasasiakkaalle, lomakkeen täyttäjälle sekä Kelalle: sähköinen b-lausunto

- Uudistuksessa keskeistä järjestelmissä toimiminen (=rakenteisuus)
- Lausunto on helposti täytettävä
- Lausunto tukee automaattiratkaisuja
- Kelaan saadaan hyvin ja oikein täytettyjä lausuntoja
- Tarvitaan vähemmän lisäselvityspyyntöjä
- Ratkaisun tekemisessä syntyy vähemmän virheitä
- Saadaan nopeampi päätös asiakkaalle

Uudistuksen merkittävimmät muutokset (yhteistä kaikille)

- Alkuperäinen aina arkistossa, tulostusasu ei enää aitouden merkki
- Kenttiä, joihin pakko ottaa kantaa
- Lomake ohjaa täyttäjää, tarjoaa kysymykset esim. iän mukaan
- Tila ei lopu kesken, merkkimääriä ei rajoitettu
- Rakenteisuus
 - Rakenteinen muoto, joka mahdollistaa automaattipäätökset (monivalinta/kyllä-ei)
 - Pyritty huomioimaan siinä määrin kuin mahdollista myös rakenteisuus, joka tukisi päätöksenteon tuki –järjestelmää & ja noudattaa rakenteisen kirjaamisen opasta

Lääkärintodistusten sähköinen välittäminen

- Lääkärintodistus voidaan välittää sähköisesti suoraan Kelaan samalla kun todistus tallennetaan Potilastiedon arkistoon
- Tieto Kelaan välittämisestä kirjataan potilastietojärjestelmään samalla kun todistus kirjoitetaan, välittäminen vaatii asiakkaan luvan
- Hyödyt
 - Todistus koneellisesti käsiteltävässä muodossa
 - Jatkokäsittelyn manuaalityövaiheita jää pois, työajan säästö
 - Mahdollistaa etuuskäsittelyn kehittämisen, automatisoinnin ja tukee sähköistä asiointia

Mistä saat tietoa Kelan sairauspäivärahasta tai kuntoutuksesta ?

- www.kela.fi –Yhteistyökumppanit
- Valtakunnallinen viranomaislinja puh. 020 692 235> vastataan yleisesti etuuteen liittyviin kysymyksiin
- Lääkärit > Kirjoita Googleen: ”Kela lääkäriin”
 - Kelan asiantuntijalääkärit päivystävät ja vastaavat lääkäreiden kysymyksiin arkisin klo 9–16 : TYKS erityisvastuualue, Turku p.020 6345142